

УДК 811.163.2'276.6:[070+32]-051

ДОСВІД ВИВЧЕННЯ ПОЛІТИЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В БОЛГАРІЇ: “ЦЕНТР АНАЛІЗУ ПОЛІТИЧНОГО І ЖУРНАЛІСТСЬКОГО МОВЛЕННЯ”

Ольга Албул

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
кафедра слов'янської філології,
вул. Університетська, 1, 79000, Львів, Україна
albul.olga@gmail.com*

Розкрито особливості формування об'єкта дослідження “мовлення політиків”, висвітлено досвід вивчення мовлення болгарських політиків у “Центрі аналізу політичного і журналістського мовлення”, який з 2010 року діє в Софійському університеті імені Климента Охридського. Зроблено огляд основних напрямків і аспектів дослідження мовлення болгарських політиків, методики збору та опрацювання фактичного матеріалу на основі друкованих видань Центру, в яких розміщено результати багаторічних спостережень викладачів-мовознавців та студентів-болгаристів факультету слов'янських філологій Софійського університету. Звернено увагу на популяризацію отриманих висновків про особливості болгарського політичного мовлення у друкованих та електронних ЗМІ.

Ключові слова: болгарська мова, мовлення політиків, мовлення журналістів, Центр аналізу політичного і журналістського мовлення, Софійський університет.

Мовлення політиків та інших осіб, які коментують поточні суспільно-політичні події чи виголошують політичні прогнози, привернуло увагу дослідників (не тільки філологів) у Болгарії та в інших слов'янських країнах після падіння тоталітарних комуністичних режимів¹. Мета статті – проаналізувати досвід вивчення мовлення болгарських політиків у Центрі аналізу політичного і журналістського мовлення (Центр за анализ на политическата и журналистическата реч)², який діє в Софійському університеті імені Климента Охридського, а завдання – пояснити перебіг формування об'єкта дослідження “мовлення політиків” у болгарській науці та розкрити основні результати діяльності згаданого Центру з вивчення політичного мовлення.

1. “Мовлення політиків” як об'єкт аналізу в болгарському мовознавстві

Наукове зацікавлення політичним мовленням викликала низка демократичних зрушень і перетворень у болгарському суспільно-політичному житті. По-перше, це формування багатопартійної системи, публічність партійного життя (партійних з'їздів, конференцій з активним обговоренням партійних програм, кандидатів на партійні посади), проведення демократичних виборів з їхніми новими атрибутами (передвиборча агітація, політична реклама, зустрічі з виборцями, дебати кандидатів), відкритість роботи Парламенту тощо. По-друге, розвиток засобів інформації (поява нових газет і журналів, радіостанцій та телеканалів з новими форматами інформаційних передач), у яких вагому частку становило саме висвітлення політичних подій. У політичне та державне будівництво включилися громадяни з різних територій Болгарії, різного соціального статусу, освітнього рівня та

¹ Для Болгарії такою “точкою відліку” є 10 жовтня 1989 року, коли пленум ЦК БКП прийняв відставку Генерального секретаря Тодора Живкова. Болгарія офіційно ступила на шлях демократичних перетворень. Два десятиліття після 1989 року називають в Болгарії “роками Переходу” (*години на Прехода*).

² У тексті використовуємо скорочення *Центр*.

комунікативних умінь і навиків, з різним досвідом поводження перед телекамерами чи мікрофоном. Нова політична і владна еліта отримали небачений до цього часу доступ до паперових і електронних медій. Стало можливим не тільки прочитати виступи і окремі висловлювання політиків (що не дозволяє змалювати реальний і повноцінний їхній мовний портрет, бо йдеться про відредаговані тексти, які зазвичай готують інші), але й побачити самих політиків та оцінити манеру їхньої поведінки перед аудиторією і камерами, ставлення до опонентів і журналістів, проаналізувати міміку та жести, а головне – почути спонтанне нередатоване мовлення в різних ситуаціях та емоційних станах. Мовознавці отримали багатий матеріал для досліджень, насамперед в аспекті культури мови. До 1989 року в соціалістичній Болгарії з відомих причин аналізувати мовлення партійної і владної верхівки, вказувати на есентуальні відхилення від норми було неможливо (обговорювали хіба канцеляризми і штампи в офіційних текстах). Правда, відомі випадки, коли кодифікатори болгарської мови намагалися виправдати хиби мовлення партійних лідерів. Наприклад, офіційне мовлення багаторічного партійного лідера Тодора Живкова характеризувало т. зв. “екання”: тобто вимова звука *Е* на місці колишнього ятя, властиве для західноболгарських діалектів у тих випадках, коли літературна норма, яка базується на особливостях східноболгарських діалектів у вимові слів з колишнім ятем і яку закріпила правописна реформа 1945 року, вимагає вимови *'а* (графічно *я*), *млеко* замість нормативної вимови *мляко*, *нема* замість *няма*, *бех* замість *бях* і под. Щоб виправдати таку яскраво діалектну рису в мовленні головного комуніста, Правописний словник БАН (1983) містив окремий пункт про допустимість в усній формі літературної болгарської мови вимови *Е* у зазначених випадках (у виданні 2002 року цей пункт уже відсутній).

2. Діяльність “Центру аналізу політичного і журналістського мовлення”

Активізації досліджень публічного мовлення сприяло усвідомлення того факту, що, на відміну від недалекого минулого, коли “господарями” мови вважалися письменники і мовознавці, сьогодні на формування і розвиток мовленнєвої практики пересічних громадян дуже активно, навіть агресивно впливають нові “господарі” інформаційного простору, серед яких помітне місце займають політики, журналісти, редактори, ведучі телепрограм. Зразки їхнього мовлення – усного (підготовленого чи спонтанного) і писемного – стають доступними загалу через широку сітку засобів масової інформації. Мовлення політиків та інших публічних осіб стає джерелом інновацій, мовної моди, взірцем для наслідування, що значно пришвидшує певні (інколи, з точки зору болгарських мовознавців, небажані) процеси в розвитку болгарської мови. У цьому зв'язку наведемо зауваження болгарського письменника Тодора Костадінова про низьку культуру мовлення болгар (мова йде про розповсюдження ненормативного закінчення *-ме* замість нормативного *-м* у формі 1 особи множини дієслів 2 дієвідміни (це явище отримало назву “*мекане*” – мекання): “Останнім часом у мене складається враження, що все більше людей почали мекати. Початок цьому поклала перша людина в державі. Не знаю, чим пояснюється ця особливість його вимови, це його справа. ...Але чому інші так роблять?” [1].

За роки переходу від “дерев'яної” мови тоталітаризму політики, хоч і зробили спробу звільнитися від мовних “кайданів”, але на їхньому місці створили свій політичний жаргон, до якого і мовознавці, і громадськість висловлюють зауваження.

Мовлення політиків стало об'єктом аналізу, насамперед у працях мовознавців старшого і середнього покоління, які давно працюють у галузі культури болгарської мови – С. Брезинського, В. Мурдарова, Б. Георгієва.

Ідея Центру, який би займався широким спектром питань, пов'язаних із публічним мовленням, зародилася задовго до його офіційного відкриття у 2010 році. Його мета – створити групу викладачів і студентів для дослідження мовлення болгарських політиків і

журналістів, яка б рееструвала й аналізувала тенденції розвитку болгарської мови, моделі мовної агресії і мовної толерантності, найчастотніші слова, мовні кліше та шаблони, відхилення від норм літературної мови – вплив діалектів, розмовної практики та представляла результати досліджень шляхом створення спеціалізованих мовних портретів публічних осіб у Болгарії [2].

Попередні результати дослідження політичного мовлення в рамках Центру були представлені студентами на спеціальній зустрічі з політиками та опубліковані 2011 року в збірнику до 70-ліття професора Васілки Радевої. Джерелами дослідження стали записи прямих спостережень під час засідань парламенту, записи висловлювань політиків у мас-медіа. Використано інтерв'ю для друкованих ЗМІ (за допомогою журналістів було зібрано корпус текстів, ще не опрацьованих журналістами, які відображають спонтанність розмови). Дослідники дійшли висновків, що в мові політиків переважає декламаторський тон висловлювань; ідеологізується все, про що вони говорять; виявлено надмірну абстрактність і наукоподібність; не завжди доречні гумор і жарти, перебільшено роль індивіда, надмірного “якання”; претензії на абсолютну істину. Мовлення політиків є клішованим і шаблонізованим. Дослідники дотепно проілюстрували це, опрацювавши своєрідну таблицю-схему³, складену з універсальних виразів, поширених у політичному мовленні. У колонці I уміщено вирази, якими можна починати речення, у колонці V – закінчення речення, у колонках II–IV – середина речення. З цих компонентів можна в довільному порядку укладати граматично коректні, але позбавлені конкретики речення (подаємо таблицю повністю) [4: 15]:

I	II	III	IV	V
Добър въпрос, но аз искам да кажа, че	осигуряването на по-добър жизнен стандарт за хората	ще стартира с реализацията	на програмата за управление и възможността за успешно решаване на ситуацията в страната,	за да се постигне изпълнение на поетите ангажменти.
Политическият смисъл на това заявление е, че	съобразяването с общите интереси	създава възможността да се предложи и да се проведе реформа	на средата за правене на бизнес,	защото нашето виждане не се различава от това на останалите.
В конкретната ситуация	интегрирането на страната ни в структурите на ЕС и НАТО	дава силен импулс за формирането	на икономическото развитие, единствен начин за устойчиво и осезаемо покачване на доходите и благосъстоянието на българските граждани,	за да бъде управлявана България по-добре и по-модерно.
От друга страна,	привличането на по-широк кръг от партньори	ще доведе до реализиране	на процедурата и уговорените условия,	за да бъде нашата дейност базирана върху разбиранята за единно функциониране
От тази гледна точка	една откровена и прагматична програма за управление	ще доведе до изключителен напредък	на икономическия растеж	в името на българския избирател.
Ние виждаме как	това страната ни да стане западна държава	ни кара да се съсредоточим върху осъществяването	на социални програми, които да повишат незабавно и несимволно доходите на населението,	за да се подобри положението на хората.
Известно е, че	поставянето на ясни и категорични политически тези	ще изиграе важна роля при оценката на значимостта	на приоритетите, поради които България трябва да финализира преговорите си за ЕС,	за да се представи модел за решаването на проблемите.

³ Таблица була оприлюднена ще до офіційного відкриття Центру (див. [3]).

Як зазначив В. Міланов, з таких речень можна оформити доповідь на 40 хвилин і не сказати майже нічого [3].

Болгарські мовознавці описали засоби вираження мовної агресії (імперативні форми, риторичні питання, вимовлені іронічно чи саркастично), створили список найулюбленіших і найчастотніших слів у мовленні політиків: *отговорност* (відповідальність), *политическо пространство*, *приоритети*, *популизъм*, *прозрачност*, *реалност*, *визия*, *хармонизиране*, *стартиране-финализиране*, *конкретика* [4]⁴. М. Георгієва та В. Міланов звернули увагу на деякі аспекти політичного дискурсу [5]. Н. Михайлова-Сталянова проаналізувала мову передвиборчих плакатів і бігбордів [6]. У статті П. Осенової та К. Сімова мова йде про роботу над корпусом політичного мовлення в рамках Центру [7].

Результати експертного дослідження політичного мовлення вийшли друком окремими книгами – “Езикови портрети на български политици. Част първа” (2012) [8], “Езикови портрети на български политици и журналисти. Част втора” (2014) [9].

У першій частині представлено, зокрема, огляд граматичних і орфоепічних відхилень від чинної норми в мовленні політиків. Наприклад, 72,5% з них вимовляють членну морфему в іменниках жіночого роду на приголосний як “*тъ*” замість “*та*”, як того вимагає орфоепічна норма – *власттъ*, *отговорносттъ*; 65% – мають проблеми з формою для лічби (*12 министъра* замість *12 министри*). Часто вживається закінчення -*ме* замість нормативного -*м* (*допуснеме*, *убедиме*): “...немає норми, яку б наші політики з легкістю не порушували. Деякі з цих норм сильно розхитані у розмовному мовленні, але це норми і їх потрібно дотримуватися в офіційній ситуації” [9: 222].

У книгу увійшли також результати вивчення метафорики політичної мови [8: 43–54], корпусного аналізу мовлення політиків у Парламенті та під час інтерв’ю [8: 55–61], матеріал про рукописання в політичній сфері [8: 62–76].

Дослідники не обмежилися загальним описом особливостей болгарського політичного мовлення, а представили анонсовані раніше мовні портрети 14 болгарських політиків – Ахмеда Догана, Бойко Борисова, Вешді Рашидова, Волена Сідерова, Георгі Пирванова та ін.

Так, наприклад, у мовному портреті Бойко Борисова – тодішнього прем’єр-міністра Болгарії, лідера партії “ГЕРБ”, зазначено, що він від початку політичної кар’єри привернув увагу своїм мовленням. Його ознаки: невимушеність та спонтанність як елементи розмовності, фамільярність, вживання побутової фразеології, використання двозначних порівнянь, які часто викликають бурхливі коментарі, не сприймаються однозначно громадськістю, викликаючи потребу тлумачення. Бойко Борисов продовжив і утвердив тенденцію читання швидко і нерозбірливо, у “телеграфному” стилі попередньо підготовлених відповідей у час запитань до уряду (т. зв. *парламентарен контрол*). У намаганні бути ближчим до всіх і кожного Бойко Борисов розмиває стильові межі між високим і нижчим регістрами публічного мовлення. Це відрізняє його від багатьох інших політиків, медійні і парламентські висловлювання яких містять однотипні конструкції, перенасичені абстрактною лексикою, мовними кліше і відзначаються наукоподібністю, демонструючи невміння перемикати мовні регістри. На прикладі конкретних комунікативних ситуацій (відповіді на питання, розмови з громадянами, спілкування з журналістами, виступи на засіданнях уряду) описано порівняння, образність у мовленні цього

⁴ Б. Георгієв зауважив, що у цей список варто було б внести також такі слова і вирази, як *консенсус*, *случи се/случва се* [10: 72–76].

політика. Підраховано, що 60% висловлювань акцентують на Я-мовленні. Політикові властива мовна агресія (у грубій формі ставить “на місце” своїх опонентів, не вислуховує і перериває співрозмовників), вживання експресивної лексики і фразеології. Серед відхилень у мовленні Борисова зафіксовано “мекання” (*правиме, работиме*), депалаталізацію приголосних у закінченнях дієслів (*работат* замість *работят*), “екання” (*беха, седеха*), неправильне вживання форми для лічби (*нет камиони*), вимову членної морфемі жіночого роду *-тъ* замість *-та* та ін. Розкрито повторювані слова і вирази [8: 80–88]. Справляє враження на читача і мовний портрет тодішнього міністра культури Вешді Рашидова. Зазначено, що політик не позбавився діалектної східноболгарської редукації (наприклад, *беши* замість *беше*, *сига* замість *сега*), твердо вимовляє приголосні у дієслівних закінченнях, що характерно для західноболгарських діалектів і для мовлення жителів столиці, т. зв. софійської мови (*мисль, благодаръ*), “мекає” (*да се оплачеме, да ходиме*). У його мовленні спостерігається надуживання словом *чудовищно*: *чудовищна империя, чудовищни гласове, чудовищна вечер, чудовищно събитие*, постійне вживання кліше з компонентами *приоритет* и *отговорност* [8: 89–91].

У другій частині видання “Езикови портрети...” об’єктом дослідження стало мовлення журналістів, оскільки одна з робочих гіпотез дослідників була сформульована щодо твердження: “політичне і медійне мовлення в Болгарії переплітаються за принципом рефрену. Політики задають модель кліше, наукоподібного мовлення, агресії і фамільярності, а журналісти “відображають” цю модель і часто її копіюють. Інколи важко розрізнити політичне від журналістського” [9: 8]. У розділі “Медії і політика: лінгвістичний аналіз” узагальнено тенденції в політичному мовленні як свідчення динаміки і процесів розвитку болгарської мови загалом, розкрито типи мовлення, відхилення від літературної норми в мовленні депутатів, ознаки мовлення євродепутатів, сформульовано 10 мовних порад болгарським політикам і 10 мовних порад болгарським журналістам [9: 13–34]. Також до другої частини увійшли матеріали про прізвиська політиків (описано мотивацію виникнення прізвиськ), образливої лексики в політичному мовленні, мови сучасного протесту, нових слів у сучасній болгарській політичній мові, мовлення політиків-жінок [9: 35–67]. У Парламенті, під час спілкування з журналістами, вони теж часто не дотримуються норм мовленнєвого етикету. Інколи розмови між жінками-політиками в Парламенті більше схожі на сімейно-побутовий конфлікт, аніж на офіційне мовлення з найвищої владної трибуни. Жінки-політики багатослівні, не вміють вислухати співрозмовника. Мовна агресія виражена через використання образливої лексики, інтонацію, підвищення тону мовлення [9: 57–65]. Також привертає увагу аналіз цікавої медійної ініціативи “Шість слів кандидатів у президенти”: перед виборами 2011 року було запропоновано кандидатам у президенти шістьма словами дати відповідь на запитання: “Чому я хочу стати президентом?” [9: 77–86].

Галерея мовних портретів поповнилася мовними портретами ще 11 політиків. Один із них – мовний портрет Лютві Местана, етнічного турка за походженням. Коли виникає питання про мовлення політиків, то соціологи, політики, мовознавці і журналісти незмінно розглядають спосіб мовлення саме Лютві Местана, оскільки це політик, який досконало володіє болгарською літературною мовою, демонструючи на практиці різні риторичні прийоми [9: 113–117].

Крім власне мовознавчих матеріалів, у другій частині “Езикови портрети...” опубліковані думки відомих болгарських журналістів, перекладачів, письменників, акторів, спортсменів і вчених про політичне мовлення і політиків, які висловилися на прохання авторів книги [9: 143–218].

До здобутків Центру належить і створення найбагатшого в болгарській лінгвістичній традиції корпусу болгарського політичного і журналістського мовлення, який має на меті не тільки зберегти публічне мовлення в електронному форматі, але й допомогти мовознавцям, політологам, соціологам в узагальненні інформації та її осмисленні. Корпус містить тексти і лінгвістичні анотації інтерв'ю та висловлювань політиків і журналістів. Інтерв'ю зібрані з публікацій у пресі або транскрибовані з передач електронних медій. Джерелами висловлювань є парламентські дебати, дні уряду в парламенті, партійні форуми та інші суспільні заходи (режим доступу: <http://political.web.clark.org>).

Важливо підкреслити, що студенти⁵, залучені до роботи Центру, мають можливість на практиці застосувати набуті теоретичні знання, відвідуючи засідання Парламенту, прослуховуючи і переглядаючи сотні записів, узагальнюючи і класифікуючи мовні особливості політичного мовлення. Кілька студентських розвідок опубліковано у другій частині видання “Езикові портрети...” [9: 11]. Участь у роботі Центру виховує у студентській молоді мовне чуття, відповідальне ставлення до рідної мови, усвідомлення того, що люди, які творять закони країни, не можуть не знати законів рідної мови [2: 8].

Співорганізатори Центру були одними із ініціаторів заснування нагороди Софійського університету для журналістів за коректне ставлення до болгарської мови. Кожного року до Дня болгарської освіти і культури та слов'янської писемності (24 травня) Центр аналізу політичного і журналістського мовлення та студенти-філологи вручають нагороди журналістам болгарських електронних і друкованих ЗМІ, які порушують у своїх передачах і публікаціях питання мови та відрізняються високою культурою мовлення.

Ініціатива науковців Софійського університету здобула широкий суспільний розголос. Результати проведених досліджень не залишаються тільки на сторінках книг. Робота Центру, висновки вчених користуються заслуженою увагою з боку провідних болгарських медій. Ініціатори створення Центру дають численні інтерв'ю (вибрані інтерв'ю газетам “Монитор”, “Стандарт”, “24 часа”, “Сега”, журналу “Тема”, Інформаційній агенції “Фокус” опубліковано в другій частині “Езикові портрети...” [9: 219–261]), влаштовують прес-конференції, зустрічі, круглі столи, у ролі експертів беруть участь у теле- та радіоефірах. Наприклад, після президентських виборів 2016 року Н. Міхайлова та В. Міланов висловилися на тему мови передвиборчої кампанії у телепрограмі “День починається з культури” (Денят започва с култура) [11], В. Міланов взяв участь у передачі Дарик Радио про мовлення кандидатів у президенти [12].

Результати діяльності Центру представлено науковій громадськості в багатьох країнах Європи – Англії, Франції, Росії, Польщі, Чехії, Угорщині, Іспанії, Румунії.

Центр аналізу політичного і журналістського мовлення має сторінку в мережі “Facebook”, на якій інформує про поточні події з життя Центру – лекції на тему політичної комунікації, зустрічі студентів з політиками, журналістами, відвіданнями Парламенту, бібліотек тощо.

⁵ У Вступі до другої частини дослідження автори висловлюють подяку не тільки студентам-болгаристам, а й студентам спеціальності “Право”, які виявили інтерес до політичного слова [9: 11–12].

Висновки

Зважаючи на вагому роль публічного мовлення в сучасному світі, зокрема його вплив на рівень культури мовлення, болгарські мовознавці не полишають питання якості політичної комунікації поза увагою. Результати і висновки їхніх досліджень спрямовані, з одного боку, до кодифікаторів болгарської мови, адже тенденції, що діють у публічному мовленні, вписуються в загальний реєстр ненормативних вживань під впливом різноманітних факторів, насамперед розмовності і глобалізації. З іншого боку, результати дослідження дають сигнал політикам, журналістам та іншим публічним особам про потребу знання і володіння мовою.

1. *Костадинов Т.* Стига сте МЕкали и ЪТкали бе, хора! [Електронний ресурс] / Т. Костадинов. – Доступно з : <https://www.24chasa.bg/Article/5110818> (13 грудня 2016 р.)
2. *Миланов В., Михайлова-Сталянова Н.* Център за анализ на политическата и журналистическата реч / Владислав Миланов, Надежда Михайлова-Сталянова // Език, морал, отговорност. Сборник в чест на 70-годишнината на професор доктор на филологическите науки Василка Радева / Съст. Владислав Миланов, Надежда Михайлова-Сталянова. – София : Университетско издателство “Св. Климент Охридски”, Център за анализ на политическата и журналистическата реч, 2011. – С. 7–11.
3. *Владислав Миланов: Депутатите си служат с 10 думи, които са безсмислени* [Електронний ресурс]. – Доступно з : http://frognews.bg/news_1507/Vladislav-Milanov-Deputatite-si-slujat-s-10-dumi-koito-sa-bezsmisleni/ (15 грудня 2016 р.)
4. *Миланов В., Михайлова-Сталянова Н.* Българският език да обединява политическите... или Как се роди идеята да наблюдаваме парламентарната реч / Владислав Миланов, Надежда Михайлова-Сталянова // Език, морал, отговорност. Сборник в чест на 70-годишнината на професор доктор на филологическите науки Василка Радева / Съст. Владислав Миланов, Надежда Михайлова-Сталянова. – София : Университетско издателство “Св. Климент Охридски”, Център за анализ на политическата и журналистическата реч, 2011. – С. 13–20.
5. *Георгиева М., Миланов В.* За някои аспекти на политическия дискурс / Мариана Георгиева, Владислав Миланов // Език, морал, отговорност. Сборник в чест на 70-годишнината на професор доктор на филологическите науки Василка Радева / Съст. Владислав Миланов, Надежда Михайлова-Сталянова. – София : Университетско издателство “Св. Климент Охридски”, Център за анализ на политическата и журналистическата реч, 2011. – С. 148–153.
6. *Михайлова-Сталянова Н.* Езикът на предизборните плакати и билбордове / Надежда Михайлова-Сталянова // Език, морал, отговорност. Сборник в чест на 70-годишнината на професор доктор на филологическите науки Василка Радева / Съст. Владислав Миланов, Надежда Михайлова-Сталянова. – София : Университетско издателство “Св. Климент Охридски”, Център за анализ на политическата и журналистическата реч, 2011. – С. 201–211.
7. *Осенова П., Симов К.* Корпусен поглед към политическата реч / Петя Осенова, Кирил Сомов // Език, морал, отговорност. Сборник в чест на 70-годишнината на професор доктор на филологическите науки Василка Радева / Съст. Владислав Миланов, Надежда Михайлова-Сталянова. – София : Университетско издателство “Св. Климент Охридски”, Център за анализ на политическата и журналистическата реч, 2011. – С. 77–87.
8. *Миланов В., Михайлова-Сталянова Н.* Езикови портрети на български политици. Част първа / Владислав Миланов, Надежда Михайлова-Сталянова. – София : УИ “Св. Климент Охридски”, 2012. – 230 с.
9. *Миланов В., Сталянова Н.* Езикови портрети на български политици и журналисти. Част втора / Владислав Миланов, Надежда Михайлова-Сталянова. – София : Парадигма, 2014. – 298 с.
10. *Георгиев Б.* Новият казионен език / Борислав Георгиев // Език, морал, отговорност. Сборник в чест на 70-годишнината на професор доктор на филологическите науки

- Василка Радева / Съст. Владислав Миланов, Надежда Михайлова-Сталянова. – София : Университетско издателство “Св. Климент Охридски”, Център за анализ на политическата и журналистическата реч, 2011. – С. 72–76.
11. *Езикът на предизборната кампания* [Електронний ресурс]. – Доступно з : <http://imedia.bnt.bg/predavaniya/denyat-zapochva-s-kultura/ezikat-na-predizbornata-kampaniya-11-11-2016?620516>
 12. *Каква е речта на кандидат-президентите?* [Електронний ресурс]. – Доступно з : <http://darikradio.bg/kakva-e-rechta-na-kandidat-prezidentite.html#parent=search>

EXPERIENCE OF STUDYING POLITICAL COMMUNICATION IN BULGARIA: “CENTRE OF POLITICAL AND JOURNALISTIC SPEECH ANALYSIS”

Olga Albul

*Ivan Franko National University of Lviv
vul. Universytetska 1, Lviv, 79000, Ukraine,
albul.olga@gmail.com*

Speech of politicians and other persons who comment on current social and political events, offer political forecasts, etc., has attracted increasing attention of researchers in Bulgaria and in other Slavic countries after the fall of totalitarian communist regimes. Academic interest in political speech was triggered by a series of democratic changes and reforms in the Bulgarian political life. Primarily, it is the formation of a multiparty system, publicity of party life, and democratic elections with their new attributes (campaigning, political advertising, meetings with voters, candidates' debate), transparent Parliament performance, etc. Secondly, it is the development of media, where the coverage of political events plays a significant role. Political and public construction engaged citizens from different parts of Bulgaria, of various social statuses, varied educational levels, different communication abilities and skills, with different experience of behavior in front of television cameras and microphones. New political and ruling elites obtained unprecedented access to paper and electronic media. It became possible not only to read individual statements of politicians, which do not describe their real and complete linguistic portrait, as they include edited texts prepared by trained people, but also to see these politicians and to evaluate their manner of behavior in front of audience and cameras. In addition, citizens have an opportunity to observe politicians' attitude towards opponents and journalists, to analyze their facial expressions and gestures, and most importantly – to listen to unedited spontaneous speech of politicians and other officials in different situations and emotional states. Linguists have obtained ample data for a robust analysis and evaluation of politicians' speech, especially in terms of language culture.

The revitalization of studies in public (and indeed political) speech contributed significantly to the recognition of the fact that, unlike in recent past, when writers and linguists were considered to be the “masters” of language, currently the formation and development of speech practices of ordinary citizens is affected actively and rather aggressively by new “owners” of information space, including politicians, journalists, editors, and TV presenters.

Speech of politicians and other public figures is becoming a source of innovation, linguistic fashion, and a role model speeding up certain (sometimes undesirable, in terms of Bulgarian linguists) processes in the development of the Bulgarian language.

The purpose of this article is to analyze the experience of studying Bulgarian politicians' speech at the Center of Political and Journalistic Speech Analysis (Център за анализ на политическата и журналистическата реч), which operates at Kliment Ohridski University of Sofia. In 2010, the Center formally began its work; its director is Associate Professor Dr. Nadezhda Mikhailova-Stalyanova. Centre's findings were published partially in 2011 in the collection of papers

dedicated to the 70th anniversary of Professor Vasilka Radeva and brought out in the following books: “Езикови портрети на български политици. Част първа” (2012), “Езикови портрети на български политици и журналисти. Част втора” (2014). The above-mentioned publications generalize the trends in political speech as an integral part of dynamics and processes in the Bulgarian language. In addition, they analyze the deviations from the literary norm in deputies’ speech, manifestations of the language of aggression, most frequent words, linguistic clichés and patterns. They share the results of studying female politicians’ speech, speech of MEPs, and metaphor political language. What is more, in their papers researchers formulated 10 language pieces of advice for Bulgarian politicians and 10 pieces of advice for Bulgarian journalists and discussed a number of other features of Bulgarian political communication. For the first time they presented a series of linguistic portraits of 25 Bulgarian politicians. In addition to publications, achievements of the Centre include the formation of the most exhaustive corpus of Bulgarian political and journalistic speech, which aims to not only save public speech in digital format, but also help linguists, political scientists, and sociologists in generalizing and understanding information. The corpus contains texts and linguistic annotations to interviews, as well as political and journalistic statements. Interviews have been collected from printed media publications or transcribed electronic media texts.

Стаття надійшла до редколегії 21 червня 2016 року

Прийнята до друку 5 вересня 2016 року